

Aiategija kuldne aeg on käes

Maja ilma piirdeaiata tundub kaitsetu, veidi nagu alasti. Valik, millist aeda oma eramule teha, on suur. Kui talumaja on looduse keskel, harmoneerub majaga kõige enam kas kivi- või roigasaed. Viimati mainitu valmistamisest oli nõu andmas 11 aastat aiaehitusega tegeleenud Jaanus Aasamaa.

Meistri sõnul sobib roigasaed peaaegu igale poole. Parimaks materjaliks peab ta kadakat, kuid roigasaia saab valmistada ka kuusest. Selle eluiga aiana on aga tunduvalt lühem kui kadakal. Eheda ja huvitava aia saab pajust ja sarapuust. Paju läheb kasvama ja kasvav aed on omaette vaatamisväärsus.

Niisiis võiks aia püstlatid teha kadakast, põiklatid ehk roikad tugevast kuuse- või männipuust, mis seotakse kokku noorest kuusest vitstega. Selline tara peab kindlasti vastu inimese eluea. Kadakas on muust materjalist vähemalt viis korda vastupidavam. Kuuselattidest aia eluiga ulatub kümne aastani.

Aia kõrgus võib olla isegi kuni kaks meetrit. Jaanus Aasamaa on teinud peamiselt 1,2 kuni 1,4 m kõrgusi aedu. Et aed kauem vastu peaks, võib seda ka immutada, kadaka puhul aga võiks seda vältida, sest ehtne ja ehe on ilusam ning kadakas väga sitke.

Püstlatte ei ole vaja koorida, piisab sellest, kui pikisuunas üks kooreriba maha lõigata. Täielikult tuleb ära koorida umbes 30–50 cm pikkune ots, mis lüüakse maasse. Et maa sees olev ots kauem vastu peaks, võiks selle immutada ilmastikukindla kaitsevahendiga: tõrvaõli või isegi tõrvaga. Tänapäeval on immutusvahendite valik vägagi lai. Ilmastikule kõige vastuvõtlikum on lati maaga kokkupuute koht.

Postlattide immutamiseks on parim 50% tõrvaõli ja puhas männitõrv. Parema tulemuse saab, kui tõrvaõli kanda postidele peale soojalt.

Ümarlatt kooritakse

Kuuse- või männipuust roikaid võib teha ümarmaterjalist ja ka lõhestatud tüvest. Lõhestamise puhul roigast koorima ei pea. Lõhestamata püstlatte võib koorida. Kui pikisuunas üks kooreriba maha lõigata, kuivab roigas kiiremini ja väheneb ürase risk. Koorimata roika alla on üraseksil hea pügeda.

Põiklati pikkus võib olla kuni kuus meetrit, olenevalt soovitud kaldenurgast. Enamlevinud lati pikkus on umbes 3 m. Vitsad tuleks teha 1,5 m pikkused ja materjaliks kuuseoktsad või noored kuusevõrsed, mis on jämedamast otsast umbes 1 cm läbimõõduga. Kuuseoktsad tuleks lõhestada. Lõhestatud vitsu saab painduvaks muuta vees leotamisega.

Nägusa ja kaasaegse lahenduse saab, kui vitste asemel kasutada ilmastikukindlat köit. Siduse tegemine on tunduvalt lihtsam kui vitstega kinnitamine. Sidumiseks võib kasutada ka paarimeetrise kaseoksi, kuid need muutuvad kiiresti rabadaks ja paari aasta pärast tuleb need uute vastu vahetada. Kasevitsu poolitama ei pea. Üheks alternatiiviks on ka naelte kasutamine. Kiire ja lihtne.

Keskmise tihedusega 50 m pikkuse roigasaia jaoks läheb vaja umbes 100 3-meetrise põiklati, 100 2-meetrise püstlati ning ja 150 1,5-meetrise lõhestatud kuusevitsa. Väike varu peaks igaks juhuks ka olema. Kui tellite töö meistrielt, on 1 m hinnaks keskmiselt 300 krooni.

Roigasaia valmistamisel läheb vaja lihtsaid vahendeid:

saagi, kirvest, raudkangi, nuga ja tõrvamisvahendeid.

Alustatakse nurkadest

Kui materjal on ette valmistatud, tuleb alustada aia ehitamist krundi nurkadest püstlatide ja viltuste roigaste piiri mooda rajamisega. Krundi nurka tuleb paigaldada kolm püstlati.

Püstlatide vahe peaks olema 0,8 m kuni 1,2 m. Maasse lähevad 0,3 kuni 0,5 meetri pikkused otsad. Püstlatid võivad olla ka jämedad, kuid see pole reegel. Roigasaia üldmulje jääb ilusam, kui püstlatid ulatuvad aia massiivist välja, st ulatuvad kõrgemale kui kaldu laotud põiklatid. Püstlatid lüüakse maasse paarikaupa ja nende vahele peab roigaste jaoks jääma ruumi vähemalt 10 cm. Kui

püstlatide ülemised otsad lähevad risti, on hiljem võimalik roikaid panna ja vitsu siduda.

Püstlatipaari ühendatakse maast kümmekonna sentimeetri kõrguselt vitstega. Kuusevits seotakse lõhestatud küljega vastu latti ja sellele toetatakse esimene aiaroigas. Siis tehakse järgmine vits-sidus ning toetatakse sellele järgmine roigas.

Iga püstlati paari vahele seotakse kolm vitsa ja sidus on enam-vähem ühekõrgusel. Teisele ja kolmandale teibapaarile võib siduse teha niipea, kui nende alla tulevad roikad on paigas. Tähtis on ka see, kuidas roikad paigaldada. Püstipaari vahele seotud vitsale toetatakse ülestikku üks või kaks roigast. Roikad laotakse ladva- ja tüveosa vaheldumisi.

Aed saab niiviisi ühtlase mulje. Et aed veel tugevam oleks, võib püstipaari vahele siduda tugilati. Lõhestatud vitsa ladvaosa tuleb keerata ühe püstiposti ümber ning seejärel punuda see kahe lati ümber tiheda kaheksana. Valmisootud vits koputatakse kirvesilmaga tihedaks ja üleliigne vitsaots lõigatakse ära. Seotud vitsale toetatakse horisontaallattid, püstandaia puhul üks või kaks kaldlati. Kui aga sidumismaterjaliks kasutada köit, peaks see valmistatud olema looduslikust materjalist.

Kunstmaterjalist tehtud köied kardavad päikest ja muutuvad rabadaks. Sobilikumad on manilla- ja salskõied. Sisalkõisi valmistatakse agaavikiududest ja manillaköit *abaca* looduslikest kiududest. Sisalkõis on

peaaegu venimatu ja heade sidumisomadustega, manillakõis aga karedapinnaline ja värvilt tumedam kui sisal.

Kõis ei tohiks olla väga jäme. Kõisi paigaldades tuleb jätta 5–15% varu kokkutõmbumiseks ja venitamiseks.

Roigasaia võib ehitada ka kivide peale – tulemus jääb usna nägus ja looduslik.

Tähtis osa roigasaia puhul on ka selle juurde sobiva värava tegemine. Värava puhul on peamine, et kannapuu saaks värvavat kandvaks ehk kinnituvaks postiks ja ninapuu koht on värava lahtikäiva osa pool. Värava valmistamise materjaliks võiks olla umbes 5 cm läbimõõduga ümmargune kuuselattidest kaigas. Jalgvärvavat tuleks toetada püstise latiga.

Piret Linnamägi

Vähenoõudlik põõsasmاران – õieilu pakkuja sügiseni

Põõsasmarana kodu on põhjapoolkeral ja tema leviala on suur. Seda meie aedadeski koha leidnud taime on kerge hooldada ja ta peab vastu külmale. Rahvasuus kutsutakse põõsasmارانat laisa mehe roosiks.

Aiapidaja rõõmuks õitseb põõsasmاران suvel väga pikka aega ning teda on hea kasutada erinevate pindade haljastamiseks. Maranal on pikk õitseaeg – juunist kuni külmade tulekuni.

Maranate seas on nii püstise kasvuga kui horisontaalselt kasvavaid sorte. Madalad sordid on head pinnakatjad. Ilusa peenra saab, kui paigutada maranad vaheldumisi püsikute, okaspuuvormide, kõrreliste, rooside ja teiste lehtpõõsastega. Kõrgekasvulised sordid on aga sobilikud hekitaimedeks. Ilusaimad hekid jäävad klassikalistest, kollaseõielistest sortidest, nagu „Anette“, „Goldfinger“, „Lauchfeuer“, „Kobold“, „Goldteppich“.

Põõsasmarana lehed on sulgjad, enamasti viie lehekesega, 1–2,5 cm pikkused ja karvased. Kilejad abilehed on tiibjalt leherootsuga kokku kasvanud. Õied on väga erineva suuruse ja värviga. Levinuim on kollane, kuid on ka valgeid, punakaid, oranže, roosaid ja kreemjaid.

Kollaste ja valgete õitega sordid on kõige vastupidavamad, ei vaja talvel katmist ega erihoolt. Seevastu on kapriisemad punakasoranžide õitega sordid „Red Ace“ ja „Red Robin“. Need on aeglase kasvuga ning ka õisi on vähem kui teiste õievärvidega maranatel. Üks kaunimaid valkjaskreemika õitega sorte on aga suure südamikuga „Tilford Cream“ ning roosaõielistest „Lovely Pink“. Viimati mainitu roosad õied ei pleegi valgeks, nagu juhtub vanematel sortidel „Pink Queen“ ja „Printcess“. Maran ei ole kasvutingimuste suhtes nõudlik. Ta talub nii poolvarju kui ka

päikest. Ka mulla suhtes pole erilisi nõudmisi. Põhiline, et põuase suve korral piisavalt kastetud saaks.

Maranid ei pea tagasi löimal igal kevadel. Seda tuleks teha niipalju, et vanad lehekoobarad maha võtta. Sageli aga ei

kärbita põõsaid paljude aastate jooksul üldse.

Kui aga õisi jääb vähemaks ja need on tillukesed, tuleb

ette võtta tagasilõikuse kuni vana puiduni. Taim kosub sel juhul usna kaua, enne kui kasvus viskama hakkab ja õitega uhkeldada saab. Reeglipärase noorenduskuuri järel ei hakka nad küll nii ruttu õitsema, kuid õied on märgatavalt suuremad ja rikkalikumad. Kui põõsasmاران kasvab üksikuna peenras, võiks talle anda kena ümmarguse vormi.

Harilikku põõsasmارانat tuleks istutada 3–4 tk/jm. Haiused maranad eriti ei kimbuta. Ainus tõsiselt võetav haigus on jahukaste ja vahel võib teda kahjustada kedriklest.

Väga ilus põõsasmاران tüvivorm on *Potentilla fruticosa* „Goldfinger“, mille kõrgus on 50–60 cm, maksimaalselt 90 cm. Kauni spiraalse tüvega marana võib istutada potti. Tema õied on kollased ja hästi lõhnavad. Õitseb maist septembrini.

Piret Linnamägi